

T.C. DOĞU MARMARA KALKINMA AJANSI SAKARYA'DA OTOMOTİV SEKTÖRÜ ARAŞTIRMASI

Mayıs 2011

Otomotiv sektörü; demir-çelik, petro-kimya, hafif metaller, lastik, plastik gibi ana sanayi dallarında üretilen ürünlerin başlıca alıcısı ve bu sanayilerdeki teknolojik gelişme ve derinleşmenin temel sürükleyicisidir. Otomotiv sektörü yapısı itibari ile birçok sektörle bağlantısı olan bir sektördür; bu özelliğinden dolayı otomotiv sektörü faaliyette bulunduğu ülkenin ekonomisi üzerinde büyük bir etkiye sahiptir.

Bunun dışında otomotiv sektörü, rutin üretim süreci dışında; hammadde ve yan sanayi ile nihai ürünlerin tüketiciye ulaşmasını sağlayan pazarlama, bayii, servis, akaryakıt, finans ve sigorta sektörleriyle de yakından ilişkili olup aynı zamanda savunma sanayisinin de gelişmesine en önemli desteği veren ana sanayi faaliyeti niteliğindedir. Bu nedenle otomotiv sanayisinin üretim anlamında stratejik bir önemi de vardır.

Sektörün tedarik zinciri hammadde-tüketici arasındaki tüm işlevleri kapsadığından, otomotiv sanayi tedarik zinciri içinde doğrudan ve dolaylı olarak çok geniş istihdam olanakları sağlayan bir sanayi dalı konumundadır.

Otomotiv sektörü; gayri safi yurt içi hâsıla, imalat sanayi üretimindeki payı, ihracat, net döviz girdisi, istihdam, rekabet edebilirlik, yatırımlar, dışa açıklık ve makro ekonomik büyüklükler açısından da Türkiye için en önemli sanayi sektörlerinin başında gelmektedir. T.C. Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı'nın 2009 Türkiye Otomotiv Raporu'na göre 2008 yılında otomotiv sektöründe gerçekleşen ihracat rakamının, Türkiye'nin toplam ihracat gelirlerinin %19,4'ünü temsil eden 24,7 milyar dolara ulaşmasıyla birlikte sektör, ülkenin ihracat açısından en büyük sektörü haline gelmiştir.

Türkiye'de otomotiv sektörü 1950'li yıllarda Renault ve Fiat lisansları ile Bursa'da ve Ford lisansı ile İstanbul'da sınırlı sayıda üretime başlamıştır. Doğu Marmara TR42 Bölgesi'nde ise 1990'lı yılların başında Toyota ile Sakarya'nın Arifiye ilçesinde başlayan yatırımlar, ilerleyen yıllarda Hyundai Assan fabrikasının Kocaeli İzmit-Alikahya'daki yatırımı ve Honda fabrikasının Kocaeli-Gebze'deki yatırımı ile devam etmiş; İstanbul'da bulunan Ford fabrikasının Kocaeli'nin Gölcük ilçesine taşınması ile ivme kazanmıştır. Ana sanayinin geliştiği bölge olması dolayısıyla otomotiv yan sanayi de yine bölgede yoğun bir şekilde konuşlanmıştır.

Doğu Marmara TR42 Bölgesi'nde Otomotiv Sektörü

Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu ve Yalova illerini içeren TR42 Doğu Marmara Bölgesi; Türkiye'nin öncü otomotiv havzası olan İstanbul-Kocaeli-Sakarya-Bursa aksını kapsamaktadır. Türkiye 2010 yılı toplam araç üretiminin %97'si bu havzada gerçekleşmiştir.

Bölgede yan sanayisi ile bütünleşik bir şekilde gelişmiş ve yurt dışına da ihracat yapma kapasitesi yüksek ve dünya pazarlarından daha fazla pay alabilecek altyapıya sahip bir otomotiv sektörden rahatlıkla bahsedilebilir. Doğu Marmara TR42 Bölgesi; ana sanayi faaliyetleri ile birlikte, otomotiv sektörünü besleyen yan sanayinin gelişmişliği ve bu sektöre girdi sağlayan diğer sanayi sektörlerinin gelişmişlik ve yeterlilikleri ile öne çıkmaktadır. Türkiye'nin en önemli otomotiv Ar-Ge merkezlerinden birisi olma özelliği taşıyan TÜBİTAK-MAM da Bölgede yer almaktadır. Ayrıca istihdam yapısı açısından;

Türkiye ortalamasında sanayi istihdamı %26 iken Bölgede %34 şeklindedir. Bu durum da yine Bölgede gelişmiş olan sanayi kültürünün ve bu sanayi kültürü içerisinde istihdam oranı yüksek otomotiv sanayinin gelişmişliğinin bir göstergesidir.

Otomotiv sektörünün Doğu Marmara Bölgesi ağırlıklı olarak gelişmesinin en temel nedenleri; liman ve farklı ulaşım alternatifleri sunan bölgede lojistik imkânlarının gelişmiş olması ve kalifiye işgücünün bölgede yerleşik olarak bulunması ile talep edilen kalifiye personelin bölgenin gelişmişliği dolayısıyla bölgeye çekilebilmesi olarak söylenebilir.

T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sanayi Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “Sektörle Raporlar ve Analizler Serisi”nin bir yayını olan “Otomotiv Sektörü Raporu”nda da ifade edildiği gibi; Türkiye’deki otomotiv sektörü yerleşim olarak Doğu Marmara Bölgesi’nde yoğunlaşmıştır. Burada bölgede oluşmuş bir otomotiv kümesinde bahsetmek olasıdır. Türkiye’deki genel otomotiv kümesi yapısı, tedarik zinciri yapısına bağlı olarak organize olmuştur; kümenin veri/bilgi iletişimi hakkında açıklama yapmak zordur. Yenilikçiliğe ve yaratıcılığa dayalı rekabetçi üstünlükler sanayi kümelerine güçlü bir yarışmacı pozisyon sağlamaktadır. Sınırlı bilgi akışına sahip Türkiye’deki otomotiv kümeleri gibi kümelerde eğilim, fiyat/maliyet avantajına dayalı olarak rekabet yapılmaktadır. Dolayısıyla farklı bir bakış açısına göre sadece bir topraklaşma, yığılma olarak değerlendirilmesi gereken Doğu Marmara Otomotiv Kümesi’nin bilgi/teknoloji tabanlı bir kümeye doğru evrilmesini hızlandıracak çalışmalar yapılmasında yarar bulunmaktadır.

Otomotiv sektörü raporunda da yukarıda ifade edildiği şekildeki gibi sektörde planlı bir kümelenmenin sağlanabilmesi için en uygun yer İstanbul, Kocaeli, Sakarya ve Bursa illerini kapsayan bölgedir ve burada sektörde yeni yatırımların ve gelişmelerin sağlanabileceği en uygun illerden biri Sakarya olarak göze çarpmaktadır. Aşağıda Sakarya ilinin otomotiv sektörü açısından irdelenmesi yer almaktadır.

Sakarya’da Otomotiv Sektörü

Sakarya ili son yıllarda yaşanan ivmeli gelişmeler neticesinde yukarıda adı geçen otomotiv havzasının en önemli kavşak noktalarından biri konumuna gelmiştir.

Sakarya ili genel sanayi kompozisyonuna bakıldığında Ulaşım Araçları İmalatı Sektörü’nde, Sakarya ilinde sanayi sektörü toplam bilançosunun %69’unun üretildiği ve en fazla kayıtlı istihdamın bulunduğu (il sanayi istihdamının %36’sı) sektör olduğu görülmektedir. Bu sektörde faaliyet gösteren işletmelerin ilde yer alan sanayi işletmeleri içerisinde aldığı pay ise yalnızca %7’dir. Sektörün, sanayi işletmeleri içerisinde aldığı payın, il sanayi sektörü bilançosundan aldığı paydan oldukça düşük olması; Ulaşım Araçları İmalatı Sektörü’nde büyük işletmelerin faaliyet gösterdiğini ve bu sektörün katma değerinin yüksek olduğunu göstermektedir. İlde motorlu kara taşıtı, römork ve yarı römork alt sanayi sektörü gelişmiştir.

Sakarya’da faaliyette bulunan ana sanayi otomotiv firmaları Toyota ve Otocar’dır. Sakarya ilinde ihracatın %93’ü sanayi mamulleri ihracatına; bu ihracatın %91’i ise otomotiv sanayisine dayanmaktadır. Bir başka deyişle toplam sanayi mamulleri ihracatının %84,63’ü otomotiv sanayine dayanmaktadır. **Türkiye’de 2010 yılında otomotiv endüstrisinde gerçekleşen ihracatın %8,1’i Sakarya ilinde üretilmiştir. Otomotiv sayısı açısından ise; Türkiye’de 2010 yılında ihraç edilen toplam araç sayısı içerisinde Sakarya’nın aldığı pay %10’dur.**

Sakarya ilinde 2010 yılı ihracatının %84'ü otomotiv sektörüne dayanmaktadır. İlde otomotiv sektöründe ihracatın en yüksek seviyeye ulaştığı 2007 senesinde sektörün il ihracatında aldığı pay %92'ye kadar ulaşmıştır.

Sakarya ilinde otomotiv sanayinde gerçekleşen ihracat; 2004-2007 yılları arasında kalan dönemde %62,5 oranında artarken; 2007-2010 yılları arasında kalan dönemde küresel mali krizin etkisi ile %56 oranında azalmıştır.

Otomotiv Firması	İl	2010 İhraç Edilen Araç	2010 Toplam Araç Üretimi	2010 Yılında İhracata Yönelik Araç Üretim Oranı
TOYOTA	SAKARYA	73.163	83.286	88%
OTOKAR	SAKARYA	373	2.236	17%
Sakarya Toplamı		73.536	85.522	86%
Türkiye Toplamı		763.670	1.124.982	68%

Otomotiv Sektörünün Gelişmesi için Sakarya İlinin Sahip Olduğu Potansiyeller

Yukarıdaki verilerden de anlaşıldığı üzere, Doğu Marmara TR42 Bölgesi ve Sakarya ili genel ekonomik yapısı içerisinde oldukça güçlü bir konumda olan Sakarya ili Otomotiv Sanayi, ilin ve bölgenin sahip olduğu potansiyeller neticesinde bölgesi ile bir bütün olarak çok daha ileri gidebilecek imkânlarla sahiptir.

İlin Coğrafi Lokasyonu:

Sakarya ili coğrafi lokasyonu açısından Otomotiv Havzası olarak nitelendirilebilen alanın geçiş bölgesinde ve güçlü ulaşım bağlantıları üzerinde yer almaktadır. Aynı zamanda otomotiv sektörünün gelişmesine imkân tanıyacak ve sektöre gelişme alanı sağlayacak arazi yapısına da sahip bir ildir.

Ulaşım ve Lojistik İmkanları:

Mevcut ulaşım sistemi içerisindeki güçlü ulaşım bağlantıları ve yeni ulaşım yatırımlarında da gelişmekte olan lojistik imkânları Sakarya'da bu sektörün gelişmesini sağlayacak en önemli girdilerden biridir.

Sakarya ilinin sahip olduğu en güçlü ulaşım bağlantısı TEM otoyolu olmakla birlikte ilin ulaşım imkânlarının yeni ulaşım projeleri ile daha da güçlenmesi beklenmektedir.

Yeni ulaşım projelerinin en önemlilerinden birisi Trans-Avrupa Demiryolu Projesi olup bu proje ile Avrupa ile Asya arasında kesintisiz bağlantı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu projenin güzergâhında İstanbul üzerinden Kocaeli ve Sakarya bağlantısı da yer almaktadır.

Kuzey Marmara Otoyolu'nun Anadolu yakasında Akyazı'da mevcut otoyola bağlanması planlanmaktadır. 260 km. uzunluğundaki proje ile İstanbul'dan Akyazı'ya olan ulaşım bağlantısı 17 km. daha kısaltacaktır.

Cengiz Topel Havalimanı'nın da 2011 yılı Haziran ayı içerisinde sivil havacılığa açılacak olması Sakarya ilinin mevcut ulaşım bağlantılarını güçlendiren bir diğer unsurdur.

Ayrıca yapılan son çalışmalarla birlikte limanın faaliyete geçmesi de otomotiv sektörünü çepececek en önemli konulardan biridir. Hâlihazırda Chery firması tarafından denize yakın bir bölgede otomotiv sanayi yatırım alanı olarak değerlendirilen bir bölge de bulunmaktadır.

İşgücü Olanakları:

Sakarya ilinin yapılan planlama çalışmaları ve yatırımlarla tüm Marmara bölgesi içerisinde Cazibe Merkezi niteliğinde bir il haline gelmesi de, yoğun kalifiye işgücüne ihtiyaç duyan sektörü cezbeden bir diğer unsurdur.

Sakarya ili toplam sanayi istihdamı içerisinde, otomotiv sanayisi istihdam oranı %36'dır.

Bir diğer unsur da Sakarya ilinde ve çevre illerinde sektörde ihtiyaç duyulacak işgücünün yetiştirilebileceği eğitim kurumlarının varlığı da il için olumlu bir unsurdur.

Ar-Ge Altyapısı:

Ar-Ge altyapısı açısından da zengin bir bölge olan Sakarya'da 1 adet teknopark ile 1 adet teknoloji geliştirme merkezi bulunmaktadır. Ayrıca Sakarya Üniversitesi de Türkiye'nin kaliteli bir yüksek öğretim imkânı sunan üniversitelerinden birisidir.

Sakarya Teknokent'te mevcut durumda 15 adet Ar-Ge firması faaliyettedir ve devam etmekte olan 25 adet proje bulunmaktadır.

Kentsel Yapı:

Sakarya ilinin hâlihazırda sahip olduğu ve planlama çalışmaları ile gerçekleştirilmeye devam edilen kentsel altyapı çalışmaları da sektörde ihtiyaç duyulan işgücünü bölgeye çekebilecek niteliktedir.

Sakarya'da Otomotiv Sektörünün Gelişmesini Teşvik Eden Uygulamalar – Fırsatlar

Genel bir perspektiften bakıldığında; Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın uluslararası piyasalarda Türkiye'nin rekabet edebilirliğini artırmak ve ekonomik, çevresel ve sosyal gelişmeye katkı sağlamak üzere kapsamlı bir küme politikası hazırlanması amacı ile yapmış olduğu Ulusal Kümelenme Politikasının Geliştirilmesi projesinde de Sakarya ilinin de içinde bulunduğu Marmara Bölgesi'nde Otomotiv Sektörü'nün ciddi bir kümelenme varlığı ve potansiyeli taşıdığı tespit edilmiştir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan ve yakın zamanda yayınlanan Otomotiv Sektörü Strateji Belgesi'nde de belirtildiği üzere teşvik sisteminde Sakarya ilinin de yer aldığı 1. Bölgede ağırlıklı olarak motorlu kara taşıtları ve yan sanayiye yönelik yatırımların desteklenmesi konusu vurgulanmıştır. Ve bu kapsamda yatırımcıya yönelik olarak; vergi indirim, sigorta primi işveren hissesi desteği, yatırım yeri tahsisi, KDV istisnası ve Gümrük Vergisi muafiyeti imkânları sağlanmaktadır.

Yine son günlerde TSE Başkanı düzeyinde yapılan açıklamada otomotiv sektörünün ihtiyaç duyduğu tüm testlerin Türkiye'de yapılabilmesi için gerekli çalışmaların yürütüldüğü hakkında bilgi verildi. Araçların dikiz aynası, lastik, fren-sürüş emniyeti ve yol tutma kabiliyeti gibi bütün testlerinin yapılabileceği şekilde kurulması tasarlanan test merkezi için aday 5 ilden birisinin de Sakarya olması ildeki otomotiv sektörünün gelişmesi için bir fırsat teşkil etmektedir.

Bütün bunlarla birlikte, son dönemde Sanayi ve Ticaret Bakanı tarafından yapılan açıklamalarda da Bursa, Yalova, Kocaeli ve Sakarya'dan oluşan bir alanın yeni bir otomotiv havzası niteliğinde yeni bir Detroit olmasının mümkün olduğunun net bir şekilde ifade edilmesi de, Sakarya ili için otomotiv sektörü ve dolayısıyla Sakarya ili ekonomisi için önemli bir açıklamadır.

Otomotiv Sektörünün Geliştirilmesinin Sakarya için Önemi

Genel ekonomik göstergelerin yanı sıra Doğu Marmara Kalkınma Ajansı tarafından yapılmış olan ihracata dayalı Ekonomik Sektörler Yığınlaşma Analizi'nde Sakarya il sanayi yapısında yığınlaşma görülen tek sektör 5,5 değerindeki yığınlaşma katsayısı ile otomotiv sektörüdür. Ancak sektörün ihracat hacmi de düşünüldüğünde, sektörün üretiminin ve ihracatının gerilemesi il ekonomisi için risk teşkil etmektedir. İlde otomotiv sektörü ihracat hacmi oldukça yüksek olsa da; sektörün 2005-2010 yılları arasında %8 oranında gerilemiş olduğu görülmektedir. İl ihracatının otomotiv sektörüne dayalı olması; bu sektördeki değişikliklerin il ihracatında ciddi dalgalanmalara neden olmasına yol açmaktadır. **Bu nedenle ilde otomotiv sektörünün güçlendirilmesi direk olarak il sanayi yapısının güçlendirilmesi anlamına gelmektedir.**